

2012-06-01

Utredningsrapport – lokalisering av sprutbytesmottagningen

(2 bilagor)

1. Inledning

Styrgruppen för sprutbytesprogrammet i Stockholms län beslöt vid möte den 25 april 2012 att utreda olika alternativ vad gäller lokaler för sprutbytesmottagningen. Under arbetets gång har ett flertal lokalalternativ diskuterats men styrgruppen beslutade att utredningen ska analysera och bedöma fyra olika lokaliseringalternativ. Utredningen ska redovisas för styrgruppen den 23 maj 2012.

2. Arbetsgrupp

Styrgruppen har utsett följande arbetsgrupp för utredningen:

Conny Gabrielsson, HSF, Stockholms läns landsting
Johan Tallroth, HSF, Stockholms läns landsting
Fredrik Jurdell, Socialtjänstförvaltningen, Stockholms stad

Arbetsgruppen har anlitat Stefan Rudholm, Procyon AB som konsultstöd.

3. Lokalalternativ

Arbetsgruppen har närmare analyserat följande förslag till lokalisering av mottagningen:

- Mottagning i anslutning till Stadsmissionens Center på Fleminggatan, Kungsholmen.
- Mottagning i en provisorisk paviljongbyggnad på S:t Görans sjukhusområde, Kungsholmen.
- Mottagning på Sandhamnsgatan, Gärdet, Östermalm.
- Mobil verksamhet i buss, jmf blodbussen.

4. Kriterier

Följande kriterier har varit viktiga för analys och bedömning av de olika lokalalternativen:

- Lokalen bör ligga i innerstaden eller i omedelbar närhet till innerstaden samt med goda kommunikationer och helst med entré direkt från gatuplanet – *brukarperspektiv*.
- Tillräcklig yta (150-200 kvm) för att tillgodose behovet av olika rumsfunktioner; reception, sprutbytesrum, läkemedelsrum, behandlingsrum, samtalsrum, expeditioner/arbetsrum, personalrum, förråd, väntrum och toaletter – *verksamhetsperspektiv*.
- Mottagningen bör så långt som möjligt inte uppfattas som störande och bör därmed inte ligga i omedelbar närhet till förskola, skola, bostäder, parker, systembolag etc - *tredjepartsperspektiv*.

Man kan säga att smittskyddsverksamhetens krav också sammanfaller med brukarperspektivet, d v s mottagningen ska vara lättillgänglig så att man kan nå så många som möjligt av målgruppen.

5. Analys

Arbetsgruppen har analyserat för- och nackdelar med de olika alternativen och har, med utgångspunkt från ovan angivna kriterier, gjort följande samlade bedömning. I analysen har arbetsgruppen också beaktat trygghetsaspekterna för tredje part och polisens synpunkter.

5.1 Brukarperspektivet

Stadsmissionens center på Fleminggatan bedriver sin verksamhet för hemlösa. Det finns möjligheter att hyra och samutnyttja lokaler som finns i detta center. Lokalen har entré direkt från gatuplan och ligger citynära och har bra kommunikationer med tunnelbana. Stationerna Fridhemsplan samt Stadshagen finns i närheten (grön linje Alvik, Åkeshov och Hässelby samt blå linje Hjulsta och Akalla). En samlokalisering med Stadsmissionens center för hemlösa riskerar dock att stigmatisera injektionsmissbrukarna ytterligare. Alla injektionsmissbrukare är inte hemlösa. Dessutom kan det uppstå praktiska problem på grund av att sprutbytesmottagningens lokaler inte kan avskiljas på ett tydligt sätt från Stadsmissionens verksamhet för hemlösa.

En paviljongbyggnad på S:t Görans sjukhusområde kan placeras på parkeringsplatsen utanför psykiatri- och beroendeklinikerna. En sådan placering är citynära och medför goda kommunikationer med tunnelbana. Station Stadshagen finns i omedelbar närhet (blå linje Hjulsta och Akalla) och även station Fridhemsplan finns i närheten (grön linje Alvik, Åkeshov och Hässelby). Lokalen har också entré direkt från S:t Göransgatan i gatuplan. På S:t Görans sjukhus finns också nära tillgång till psykiatrisk och somatisk vård samt infektionskonsult.

Alternativet **Gärdet** ligger inte citynära men har goda kommunikationer med tunnelbana. Station Gärdet finns i närheten (röd linje mot Ropsten). Lokalen har också entré från gatuplan men har gemensam entré med vårdcentralen och äldreboendet vilket är en nackdel.

Alternativet med **mobil verksamhet i buss** medför goda kommunikationer eftersom bussen kan parkeras nära de platser där många missbrukare uppehåller sig förutsatt att man erhåller parkeringstillstånd. Däremot blir det svårt att skapa lokalutrymme för t ex information och rådgivning samt motiverande samtal om behandling av själva missbruket. Det utrymme som kan skapas med buss och trailer uppgår till ca 100 kvm vilket medför att viktiga rumsfunktioner inte kommer att få plats i detta alternativ.

Sammanfattningsvis kan man säga att alla fyra lokalalternativ är lätta att nå med tunnelbana. Stadsmissionens center, S:t Görans och mobil buss har också direkt entré från gatuplan. Gärdet ligger dock inte lika citynära som de övriga alternativen och har gemensam entré med en vårdcentral och ett äldreboende, vilket är en stor nackdel. Alternativet med sprutbytesmottagningen i Stadsmissionens center för hemlösa medför att de två verksamheterna måste dela på gemensam entré, väntrum, reception, samtalsrum m fl lokalutrymmen, vilket sannolikt medför stora problem att åstadkomma en väl fungerande sprutbytesverksamhet. Bussalternativet innebär att man inte kan inrymma viktiga rumsfunktioner vilket gör att man inte kan erbjuda sprutbytesdeltagarna ett tillräckligt brett serviceutbud. En paviljong på S:t Görans sjukhusområde framstår som det alternativ som skapar de bästa lokalmässiga förutsättningarna att tillgodose behoven av hjälp och service ur ett brukarperspektiv.

5.2 Verksamhetsperspektivet

En stor del av resonemanget och analysen av de fyra lokalalternativen ur ett brukarperspektiv sammanfaller med krav och önskemål ur ett verksamhetsperspektiv. Mottagningen bör vara lätt att nå och måste medge att tillräckligt lokalutrymme kan skapas för brett serviceutbud. Det räcker inte med att bara dela ut rena sprutor och verktyg. Mottagningen måste också kunna erbjuda t ex rådgivning, information, samtal, vaccination och behandling av enklare somatiska åkommor.

Det finns möjlighet att få tillräckligt stora och funktionella lokaler i **S:t Göransalternativet**. Detta alternativ medför också möjligheter att "skraddarsy" lokaler för sprutbytesmottagningen medan alternativen med **Stadsmissionens center och mobil buss** innebär betydande begränsningar att skapa ändamålsenliga och funktionella lokaler vilket får betydande negativa konsekvenser för möjligheterna att erbjuda ett brett behandlings- och serviceutbud. Ur ett verksamhetsperspektiv blir det också mycket svårt för sprutbytesmottagningen och Stadsmissionens hemlöshetscenter att samutnyttja lokalerna på Fleminggatan. Det är f n oklart hur stora lokaler som är tillgängliga på **Gärdet**.

5.3 Tredjepartperspektivet

Detta kriterium handlar framför allt om mottagningen kommer att *uppfattas som störande*. Det beror i sin tur på närboendes, föräldrars, barns och affärsidkares *upplevelse av trygghet*. Det handlar också om i vilken grad som verksamheten bidrar till *ökad brottslighet eller störande av den allmänna ordningen i närområdet*. Det är inte alltid som upplevelse av ökad otrygghet motsvaras av ökad brottslighet. Polisens uppfattning är att etableringen av Stadsmissionens center för hemlösa på Fleminggatan har medfört en marginell ökning av brottsligheten i närområdet men etableringen har dock skapat oro bland närboende. En relativt stor ansamling av påverkade missbrukare som också kanske injicerar på allmänna platser och som dessutom ibland slänger sprutor och kanyler omkring sig bidrar till en ökad upplevelse av otrygghet. Erfarenheterna från sprutbytesprogrammen i Malmö och Lund visar dock att de missbrukare som är inskrivna i sprutbytesprogrammen följer de ordningsföreskrifter som mottagningarna har tagit fram. I dessa föreskrifter ingår bl a att de som besöker mottagningen inte får var påverkade, inte får ha narkotika på sig eller vara störande. Deltagarna i sprutbytesprogrammen är som regel rädda om sin verksamhet och vill få tillgång till rena verktyg, vaccinationer, hjälp med behandling av somatiska åkommor och ibland hjälp till behandling av sitt missbruk. En risk som kan finnas är att verksamheten drar till sig en "svans" som inte är inskrivna i sprutbytesprogrammet och som är intresserade av att köpa och/eller sälja narkotika och som dessutom själva är missbrukare.

Stadsmissionens lokaler på Fleminggatan ligger omgivna av många bostäder, förskolor, parklekar samt parker samt i närheten av ett systembolag. Därmed finns en risk att verksamheten kommer att bidra till att upplevelsen av otrygghet ökar och därför kommer verksamheten sannolikt att uppfattas som störande även om personalen på Stadsmissionen är vana att arbeta med missbrukare. Enligt uppgift har dock Stadsmissionen f n problem med att hantera ett ökat inflöde av hemlösa till verksamheten på Fleminggatan.

S:t Göransalternativet innebär en lokalisering av mottagningen som *inte* ligger i omedelbar närhet av många bostäder, förskolor, parker och systembolag. Dessutom är personal och ordningsvakter vid psykiatri- och beroendekuterna vana att hantera missbrukare som är störande. Det är förmodligen

också möjligt att infoga även sprutbytesmottagningen i ordningsvakternas ansvarsområde. Närpolisen på Kungsholmen förordar för sin del en lokalisering av sprutbytesmottagningen till S:t Görans sjukhusområde.

Lokalerna på Gärdet ligger nära bostäder, en förskola och äldreboende. En annan nackdel med detta alternativ är att personalen vid vårdcentralen och äldreboendet inte är vana att arbeta med tunga missbrukare.

Bussalternativet innebär möjligheter att undvika en permanent placering av mottagningen i närhet till bostäder, förskolor, parklekar, parker och systembolag men har andra betydande nackdelar ur ett brukar- och verksamhetsperspektiv.

6. Arbetsgruppens samlade bedömning

6.1 Trygghetsskapande åtgärder

Oberoende av vilket alternativ som väljs vill arbetsgruppen betona följande:

- att det finns tydliga regler/kontrakt mellan missbrukare och mottagningen vad gäller uppförande, att man inte är påtänd eller har narkotika på sig när man besöker mottagningen
- att närpolischefen och mottagningschefen träffas inför start av verksamheten för ömsesidig information och samarbetsöverenskommelser
- att polisen och mottagningen tar fram en handlingsplan för hur man ska hantera olika störande situationer som kan uppstå. En arbetsgrupp bör därför etableras som också har regelbundna informations- och dialogmöten med boende, affärsidkare och andra aktörer
- att information lämnas till närboende, affärsidkare och andra aktörer i samband med beslut om lokalisering av mottagningen.

6.2 Förslag till lokalisering

Arbetsgruppen förordar följande alternativ:

- Paviljongbyggnad på S:t Görans sjukhusområde.

Skälen till detta ställningstagande är i huvudsak är att detta alternativ medför en citynära placering med god tillgänglighet och bra kommunikationer med tunnelbana samt ändamålsenliga och funktionella lokaler. En paviljong på S:t Görans sjukhusområde framstår också som det alternativ som skapar de bästa lokalmässiga förutsättningarna att tillgodose behoven av hjälp och service ur ett brukar- och verksamhetsperspektiv. Det räcker inte med att bara dela ut rena sprutor och verktyg. Mottagningen måste också kunna erbjuda t ex rådgivning, information, samtal, vaccination och behandling av enklare somatiska åkommor samt länkning till beroendevård, socialtjänst och psykiatri.

En lokalisering till S:t Görans sjukhusområde är förmodligen det alternativ som kommer att uppfattas som minst störande ur ett tredjepartsperspektiv. S:t Göransalternativet medför att mottagningen lokaliseras till ett område som *inte* ligger i omedelbar närhet av många bostäder, förskolor, parker och systembolag. Dessutom är personal och ordningsvakter vid psykiatri- och beroendeakuterna vana att hantera missbrukare som är störande. Det är förmodligen också möjligt att infoga även sprutbytesmottagningen i ordningsvakternas ansvarsområde. För att ytterligare reducera riskerna

att verksamheten uppfattas som störande krävs emellertid också att trygghetsskapande åtgärder vidtas i enlighet med arbetsgruppens förslag.

Arbetsgruppens bedömning är att alternativen med lokalisering till Stadsmissionen center för hemlösa, Gärdet och mobil buss innerbär betydande nackdelar ur ett brukar-, verksamhets- och tredjepartsperspektiv.

Paviljongen beräknas kosta ca 4 000 kr per kvm och år med ett hyresavtal på 10 år och ca 6 400 kr per kvm och år med ett hyresavtal på 5 år. En paviljongbyggnad på S:t Görans sjukhusområde kan stå klar för inflyttning under senhösten 2012. Arbetsgruppen bedömer att det är möjligt att öppna mottagningen för deltagare i sprutbytesprogrammet i slutet av 2012. En situationsplan över S:t Görans sjukhusområde och paviljongskiss bifogas.

Hyreskostnaden för lokalerna i Stadsmissionens center beräknas uppgå till ca 2 800 kr per kvm och år och för lokalerna på Gärdet beräknas hyran uppgå till ca 2 200 kr per kvm och år. Kostnaderna för inköp av buss och trailer beräknas uppgå till ca 10 mkr.